

CUNICULUS

(odlomak iz romana)

Napisao, popisao, prepisao, ispričao, prepričao, domislio, ispevao, prepevao, dramatisovao i na odgovarajućim mestima ilustrovao 1978. godine naše ere

atila balaž

CUNICULUS-KUMULONIMBUS-
-KOLUMBUS

Dragi prijatelju! Sve je, u krajnjoj liniji, međusobno povezano. Obožavam da pričam. Hoću da budem stena-pričalica. Čini mi se da odvajkada sedim ovde s tanušnom magičnom palicom, s golemim crnim cilindrom i makazama kojima, usled neke neobjašnjive potrebe, potkresujem svaki novi izdanak pre no što bi se rascvetao u svoj svojoj krasoti. To je ujedno i neka vrsta besciljne igre koja mora da se igra. Šarena parčad staklenih perli na suncu. Pomešam ih i uživam u njima. Dopadaju mi se. Ona su i moja, i nisu. I vidim svoj lik u njima, i ne vidim. Iz čvrstog lanca zbrda-zdola sakupljenih priča, epizoda, slika, misli, fragmenata misli, ideja i poluideja, treba da zaistini varnica. Nisam ja ništa izmislio. Ja samo posmatram, gledam šta će se desiti. Mogu li? Čudne mi se misli vrmaju u glavi. Sve sami patrljci. Često posumnjam u mehanizam selektiranja, a to može prosto da me paralizuje za neko vreme. Ovaj grč može da razreši jedino poticajna misao nesavršene savršenosti Gutembergove galaksije i moja vera u metodu. U metodu koja pre svega ne sme da bude pogrešna, ne sme da bude loša, već, naprotiv, treba da je dobra, pa i više od toga. Tek tada sam u stanju da nastavim čas laganu, čas suzama poškropljenu, krvavu igru pletenja/kresanja. Moć sećanja kao da bleđi. Malo-pomalo, kao da se davim u reci koju sam sâm zajazio. (Odlaziš li još na pecanje? Sećam se čudesne koncentracije tvog suncem opaljenog mozga: savršeno, istovremeno unutrašnje i spoljno percipiranje, tačno i brzo reagovanje i na najmanji titraj. Divio sam ti se. Položio bih tiho svoje prste na tvoj grkljan. Zaista me nisi zanimalo.) Reka koja teži da se osamostali. Nastoji da rodi zakone, da diktira zakone. Sve je manje krivina koje bi mi bile po volji. Bojim se da ti dosadujem, da se bez potrebe ponavljam. Moraš da me shvatiš! Bakćem se ovde s ovim prokletim šeširoj i nikako mi ne polazi za rukom da iz njega izvučem zeca, što drugima tako elegantno uspeva. Pažnja mi, čas posla, odluta kojekud. Zamisli jedan skoro beskrajn niz balona koje treba naduvati! Ja se upinjem da naduvam balone koje niko drugi i ne misli da naduva. Hteo bih da ih naduvam netaknutim, devičanski čistim vazduhom, ali ovaj: bezbroj je onih koji su već živeli i disali pre mene. Jedva uspevam da držim sve te balone u jednom buketu. Što ih više naduvavaš, to se jasnije ocrta na njima slika, to su bliže rasprskavanju.

Na kraju se razljutim. Natučem na njih šešir i ostavljam ih bez reči. Što se mene tiče, mogu da blešte koliko god hoće! (Premda nije sasvim tako.) Ne želim da ih preko mere naduvam, a devičanski čist vazduh je — znam odavno — čist hohštapleraj. Neću da izvodim dijalektičke burgije, jer ne umem, premda dijalektika može da bude, u veštim rukama, efikasno oružje misaone preciznosti i iznijansiranoosti. (Mada može da bude i njena sušta suprotnost.) Ali. — Znaš li šta je rekla setna pričalica na kraju priče Sijuksima, ne Sijuksima nego Irokezima, koji su prosto zinuili slušajući njenu priču, njene priče. Znaš? Ne znaš? Rekla je: *sada ću polako i da završim. Dok je sveta i veka, sećajte se mojih reči. Prepričavajte ih svojoj deci, unucima, s kolena na koleno. Biće onih koji će se bolje sećati od drugih, biće onih koji će lepše pričati od ostalih. Ali jedno ne zaboravite: ako odete kod nekog pripovedača i zamolite ga da vam ispriča davno minule događaje, odnesite mu nekakav dar, hleb ili meso, ili šta vam se nađe, i saslušajte ga do kraja, i onda ako vam priča nešto što vam je već poznato, jer u protivnom nikad više neće da vam pripoveda. Ja sam vam ispričala sve što je bilo na početku svih početaka, pa i ono što se dešavalo još pre toga. Sada je na vama red da ove priče dalje prenosite i da se večno sećate mojih prihvata. Eruditivni prtljag, je li. Ali ja ne umem da završim svoju priču, čini mi se, štaviše, da nikad neću ni umeti. Pričama nema kraja. U mojoj glavi mota se bogobojazljiva, od samog boga prokleta prababa, ona i sifilis, i ja — hteo, ne hteo — moram da pričam o njima. O Kaliope, o Klio, hodite, hodite ovamo! I nehotice, priča, pripoved, istorija — prozima sve i sva! Historija, Hispanija, itd. Neka svi poživimo sto hiljada godina! Zašto da ne? Bacio sam na papir, po svemu sudeći, pod pokroviteljstvom prošlosti, recimo, pre jednog stoleća, da *obesni koitusi iza zidova koji sve prikrivaju, a ipak ništa ne mogu sakriti, pripremanje terena, mešetarenje, dvoičnosti, koketiranje, laži, dobro razrađene žlezde, čvrsti, topli, klizavi prodori, špijuni-amateri, raskrinkavanja i pisci koji su namah u stanju da sve to zaogrnu umovateljnim pričama, ljudi u divnim večernjim odelima odlaze u pozorište, zavese, glumci. I ne treba shvatiti bukvalno, nije to ništa no čarolija pisane reči. (?) A i onako nikom ne škodi ako jednom sednemo i, otrsajući prašinu dugih putovanja sa svojih sandala, ispričamo omiljene bajke svog detinjstva. Ali tada, bude li i on među nama, s mnogo pažnje ćemo saslušati starca Lin-čija: *braćo, vernici, naporu nema mesta u budizmu. Sve što je potrebno, jeste samo da se ponašate prirodno i nepristrasno: serite i pišajte, oblaćite se i žderite. I kada prođe onuda naš veliki Beli Zec, koji nekud veoma žuri, koji nervozno pogledava na svoj časovnik, koji nas vara i time što nas ne primećuje, oprostimo se i podimo. 6 sati i 30 minuta. Peva radio. Šta je ručala mala Alisa? Lude pečurke. Bunike. To je jedini ispravan odgovor. Lin-či i njegovi pajtaši bili su vrsni poznavaoi gljiva. A Lin-či je opet u sasvim dobrom odnosima s Kaliopeom, a i s Kliom. I može mirne duše da se nosi dođavola svako ko je fecesom iritiran, jer kao da već čujem: *sklonost naturalijama može da se objasni njegovom nedozrelošću i neiživljenošću. Zašto smo se, mestimično, podavali Opsceniji? Hoćemo li se podati Opsceniji koja ima tolike dlakave uši kao naše najveće poluostrvo Istra? Zapravo, neću više da brinem o njima, neka idu bestraga, poput mističnih veza između telesnih sposobnosti i karakternih crta Cuniculusa i običnog zeca. A radoznaost? Dragi prijatelju! U glavi mi zuji kao u košnici. Smeškaju mi se blagonaklono Gutemberg i McLuhan. I na kraju, oprostite ako ti se sve ovo učini kao kakvo nesuvislo, pitijisko predskazivanje — tu ja nisam nimalo kriv. Stvari smo uzeli na razmatranje, pomalo, s leđa zeca, ali nas vreme požuruje.****

(Tek među zagradama budi rečeno, u vidu kratkog intermeca, da sam u međuvremenu opet pohodio Veneciju, zajedno sa Z. Pravac kretanja koji sam svojeručno ucrtao u mapu — proverio sam više puta — bio je racionalan i tačan, to i Z. može da potvrdi. U ovom slučaju Z. nema razloga da bude pristrasna. Sve je do u dlaku onako kako sam predvideo: *kod mosta skreneš levo, i produžiš ulicom pored hotela, pansiona i picerija do belog trga. Miris tek ispečene pice je božanstven. Ako ne skreneš s puta koji sam označio, neizostavno moraš da prođeš pored picerije KOD TRI GRBAVCA. Teško je doleteti izazovu. Vešti majstori mese razvlače tanko testo, premazuju ga gustim sokom paradajza, crvenim, ili sasvim tamnocrvenim, bez kojeg je ova izvršna stvar nezamisliva, posipaju je solju i biberom, začinjavaju origanom. Ovaj, nekad veoma popularan začim, zadržao se danas skoro isključivo u italijanskoj kuhinji, premda bi, po svom ukusu i mirisu, mogao da bude uvršćen među sedam najčudesnijih začina na svetu, takmiči se, dakle, ravnopravno, sa šest najčudesnijih začina sveta. Ovako, na brzinu — mislim — jedino bih indijski šafran mogao da pomenem kao ravnopravnog takmaca origanu. Ili, možda, mleveni koren kukume, koji je jedan od osnovnih sastojaka karija (curry), koji je, inače, mešavina oko trideset začina. Latinski naziv origana je *Origanum vulgare*. Na našem jeziku ta biljka je poznata pod narodskim imenom smilj, ili crni runolist (da li?), odnosno divlji majoran ili mravinac (ponegde: mažuran). Po aromi je unekoliko sličan majčinju dušici, odnosno majoranu — zbog toga ga i neki zovu divljim majoranom — međutim, nema sumnje da origanum prevazilazi i jedno i drugo, kao ezoterična muzika kojekakvo škripetanje. Ukus nije egzaktno odredljiv: malo je ljut, pomalo gorči, a istodobno je nedostižno ezoteričan — poseduje u sebi nešto što je za njega karakterističnije od prve dve navedene osobine, ali nisam u stanju da to nešto izrazim, koliko god se trudim. Najpoznatiji je, barem kod nas, pod imenom mravinac — kao što sam već i rekao — ali nas to ne sme zavesti! Origano ni po čemu ne liči na mrava ili mravinjak. Niči na mravojeda. Jer ni narod nije nepogrešiv. S jedne strane. S druge strane, sve nepoznate stvari, makar i džinovskim skokovima, nužno upoređujemo s nečim poznatim, kako bismo nepoznato mogli imenovati, razvrstati. Origano sadrži i eterična ulja, gorke materije. U našim krajevima, tu i tamo, oni koji ga vole i uz to mogu i da ga nabave, upotrebljavaju ga i kao začim uz pečenja i za spravljanje različitih nadeva. Odličan je u kobasici — to moram neizostavno da naglasim. Z. ume da napravi odličan sos za špagete, s origanom. Doneli smo, dabome, tridesetak kesica origana iz jednog tršćanskog špeceraja — Vía S. Francesco 33. Trst nam je bio usput. Na istom mestu kupili smo i mirišljavi sir, koji smo na licu mesta slasno pojeli, nakon čega smo zapalili po jedan caporal. Tamo, pred dućanom. Vlasnik špeceraja i ujedno prodavac, imao je dve crne mačke i nije znao engleski već samo španski. Navodno je Andaluzanin po očevoj i Baskijac po majčinju liniji. Bilo je bizarno. Osećali smo se izvanredno. Bili smo izvanredno raspoloženi i KOD TRI GRBAVCA, gde smo posmatrali kako u kuhinji slažu kniške sira na testo premazano paradajzom, posuto solju, biberom i origanom, i kako sve to dospeva u crnu, masnu, rešetkastu pećnicu, gde će se sir rastopiti, pretvoriti u toplu, mekanu, egljivu masu. Obožavam topli sir, mogao bih vrištati od zadovoljstva kad mi se jedan takav zalogaj nađe u ustima. Po želji i ukusu gosta, ovako pripremljena pica može da se obogati kobasicom, šunkom, šampinjionima, sardelama, itd. Sićušnim, slanim incunima savijenim oko zrna caprija. Bogovska podloga za pivo. Nestaju zatim u ždreću vrućeg, crnog čudovišta, počinje putovanje u želudac kita. Vodi račun, prijatelju, da sir ne zagori!*

EUFEMIA
CAPRICCIOSA

Iz ovih picerija širi se karakterističan miris koji smesta iritira podjezične, podvilične i dušne žlezde, koje smesta počinju da luče pljuvačku. Skoro je neverovatno s koje razdaljine je čovek u stanju — naravno, ako ga ne mori kijavica — da nanjuši piceriju. A u tome i origano igra značajnu ulogu. Italijanska kuhinja ionako ima karakterističan miris. Naišao sam na njega i u Njujorku, i to često. U početku, bio mi je neobičan, ali vremenom sam se privikao. Dokučio sam da i Amerikanci smatraju picu nacionalnim jelom, barem koliko i Italijani. Italijani su odomacili svoju picu u Novom svetu. Sveže ispečena pica prosto diže čoveku moral, naročito ujutro, premda su retke picerije koje rade i u jutarnjim časovima. Miris pice, koji vijuga u jutarnjem vazduhu, jedna je od stvari koje me najviše oduševljavaju. Miris pice lebdi među neborderima Menhetna, penje se i na vrh E.S.B.-a. Koliko sam upoznat, pica je omiljena i u Španiji, ali tamo nikad nisam bio. No, ima vremena da i tamo podignem pršinu. Putovanja na Iberiju postala su veoma pomodna u poslednje vreme. I u našem gradu ima tri picerije. Treća je tek skoro otvorena — pre jedno pola godine — na mestu nekadašnjeg CAFÉ EXPRESS-a. I njihova je pica fina, ukusna, samo je testo pomalo neobično, i ne stavljaju na nju dovoljno onigana, pa ti ne preostaje ništa drugo no da ga sam poneseš od kuće. Tri picerije, dakle. Možda se već i četvrta krije u lavirintu, bespuću nekog kratkoročnog plana razvoja; ne znam, nisam upućen u te stvari. Kada sam rekao da je pica na pomenutom mestu ukusna, to ne znači da je i savršena. Čini se da majstorima nedostaje rutina, ali možda stvar ipak nije samo u tome. Više je nego verovatno da nije samo rutina u pitanju, već nešto što se krije u ovim đavolski veštijim prstima, ili u njihovim vlasnicima, ali nema smisla raspravljati o tome. Sada i na ovom mestu. Slepa ulica. Corsokak takozvani. ZASTO KOD TRI GRBAVCA? Odlična je i s artičokom, s incunima. A-r-t-i-č-o-k-a. Nije loše. Baš mi se sviđa. Izričito volim artičoke na pici, to bilje mesnatog cveta. Artičoka, dakle, ili carciofini, u množini budi rečeno. Uz picu, kao piće, preporučujem isključivo pivo, vino je u određenim slučajevima sve-togrđe. I to ne flaširano, nego pivo iz bureta. Masivna, penušava, hladovita krigla, potom može caporal, Gitanes, plava kutija, plavi dim. Ne volim kad preda mnomo dugo ostaje prazan tanjir.

— Would you be so kind to clean up the table?

— Momento.

Uvek me uznemiravaju ostaci obeda na stolu. Ostaci nečega što sam samo do malopre do ludila želeo i uživao u njemu, već nakon prvog dima izazivaju odvratnost, gađenje. Prijatna obamrlost. Ne treba žuriti.

— Da li ti je bilo dovoljno?

— Da. A tvoj?

— I moj je pun.

— Bilo je fino, zar ne?

— Odlično. Obožavam artičoke. Kod nas nema nigde pica s artičokama...

— Uspeva na području Mediterana. Na obalama Sredozemnog mora.

— To ne bi trebalo da znači da se zbog toga kod nas ne može nabaviti.

— Veoma je skupa. Prodaje se u malim bočicama, u ulju. Čini mi se da imamo jednu u frižideru.

— Zaista? Što ne kažeš?

— Zašto se ne interesuješ?

— Dobićeš jedan čveger!

— Neće proći bez skandala.

— Je l' ti to pretiš?

— Ne, samo kažem. A i onaj konobar, s onim čudnim usnama, već je načuljio uši.

— Đino?

— Zar se tako zove?

— Mislim da se tako zove. Malopre mi se učinilo da ga je neko pozvao tim imenom iz kuhinje.

— Đino!
— Nemoj da se ludiraš!
— Zašto ne bih?
— Hajde! Čeka nas naš nanosomatski čovečuljak.
— Sačekajmo još malo.
— Zanima te ovaj konobar?
— Uzbudljivo je ružan.
— Takav se rodio. Tokom embrionalnog razvitka izostalo je kod Đina srašćivanje gornjih usnica. Sve mi se čini da je već preturio preko glave jednu operaciju. Svaki hiljaditi čovek je takav.
— Ne, ali izgleda mi kao da je nem.
— Zašto? Kako bi, po tebi, trebalo da izgleda neko ko ne ume da govori?
— Predajem se. Opoljen sam.
— Ali nije grbavac.
— To ne mora neizostavno da ide jedno s drugim.

— Ponekad baš umeš da zamaraš.

— Znam.

— Pogledaj kako se smeška.

— Prosto mi se sledi krv u žilama.

— I kako spretno barata onom činijom!

— Isto kao i onaj drugi špagetama!

— Da pogledamo crkvu! Dobro?

Crkva se koči na desnoj strani trga, ispred nje su dva pokrivena bunara, plus jedan na drugoj strani trga. Onaj preko je najveći, otprilike je dva puta veći od onih ispred same crkve. Kamene ograde bunara, u obliku valjaka, ukrašene su šarenim rezbarijama. Bunar je tih, dostojanstven. Oko njega sede umorni ljudi i tiho časkaju. Jesi li već videla u životu pepita balone? Crnokosi, tamnopusi dečarac, u farmericama podvrnutih nogavica, prodaje crvene, bele, crne, zelene, žute i ljubičaste balone. Stajao je pored velikog bunara. Čini mi se da ovi kameni valjci, koji vire iz pločnika trga, koji su, zapravo, srasli s pločnikom, ne mogu biti ništa drugo no bunari. Na kišama bijeni, rdom načetih poklopaca, načinjenih od sivog lima, sa sitnim rupama. Naprava koja, bome, može lako da nervira namer-nika. Pokušam li kroz rupice da zavirim u bunar, zaklanjam glavom rupice, osećam toplinu Sunca na temenu i ne vidim ništa. U kontrastu s bleštavo popločanim trgov poplavljenim belom svetlošću — kao da osećam hladovitu tamu bunara. Tragom jednog sićušnog kamenčića, kojeg sam s mukom uspeo da proturim kroz uzani otvor, nema ni najmanjeg odjeka. Pada li, dakle, kamenčić u beskraj? Ili je bezbedno aterirao na neko meko, tapacirano, mahovinasto tlo? I, nakon vrućeg pločnika trga, sada počiva bezbrižno na mahovinastom tlu? Da li? Možda mi je iz sveg srca zahvalan? Možda kamenčić, sićušni kamenčić, kamenčić, nastao glačanjem, struganjem miliona kožnih, gumenih, plastičnih, drvenih ili golih donova — koji su ga formirali kao što reke oblikuju oblutke — sada konačno nalazi, u svom krajnjem obliku, počivalište na dnu bunara: ukoliko ga tamo dole ne čeka mali, zeleni kamenojedac. Mali, zeleni kamenojedac. Hodočašće miliona kožnih, gumenih, plastičnih, drvenih ili golih donova. Ogromni, okamenjeni, apstraktni, čeličnim šlemovima poklopljeni zečevi, večno ukočeni u trenutku proboja. (?) Majka s detetom. Na njuškama dekor. Koja ih je kazna — i za koji greh — na večnu, večnu, večitu nepomičnost osudila? Odozgo podmukli plotuni, kuršumima izrešetani gvozden-šlemovi. Iz dlakave telesine štrcnu voda. Trzaji mišića, u zemlji negde pukne žila. Pukk! Sada već zaogrnut večnom tišinom. Još smo osećali da mrdati više ne možemo! Baloni, prekopta divljački plešu na kanapima. Vetrić, helijum stremi ka slobodi — gore! U visine! Višlje od tornja katedrale, na čijem je vrhu čudesni odblesak opsidijana! (?) Kupanje u zracima Sunca. Da te oči zaboje, da ti se vrat ukoči, nejasno, nerazgovetno... Gore, Heliosove zaslepljujuće kočije. Heliosov osmeh. Među sivim, golemim stenama, nežni

izdanci: trava, pa čak: cvet jedan — buja visoko, na hrbatu crkve. Na — mogao bih kazati — uličnom frontu: slepi prozor, pod njim, iznad vrata, mutno, čini mi se, 271 B. Ofucani, crni golubinjaci, u slepom prozoru golublji izmet. Ovde dole, sedam ili osam komada nešto izrazitije goluboliko, takođe crno, uporno čepka li čepka.

— Z., znaš li kakvo je pile?
— Kakvo je?
— Glupavo. Znaš li zašto?
— Ne.
— Neprestano čepka, nema između kljuna i mozga ugrađene amortizere potresa.
— A golubovi?
— Ne znam.

Iza debelih, zatvorenih vrata, sigurno je hladovito, poput polumraka na dnu bunara. Ali, vrata su zaključana.

SI VENERALE CORPO DI ST. LUCIA
ORIGANUM VULGARE.)

Preveo s mađarskog:
Arpad VICKO

NOVA FOTOGRAFIJA

radivoj stanivuk

POBUNA ODELA

zatvorena u ormaru odela
digoše pobunu
počeše vrištati skakati s vešalice na vešalicu
ormar se cereka u

tupom uglu
odgojen da čuva odela
ima stotine očiju usta
kojima otkriva jede odela
uši mu ogromne

odvojene
od tela
na rasklapanje

koje otvara
kao biljka mesožderka
odela van sebe pokušavaju
pronalaze unutrašnjost ustā
turaju prste
shvataju to je jedina šansa
ormar u samrtnom grču

MOJA NOVA FOTOGRAFIJA

moja nova fotografija se nakostreši
polagano zapreti očima

zube iskezi
za prst da me ujede ljuta
što su svi pravci pogledā bili
upućeni njoj

zatim jezik isplazi
poliza me preko čitavog tela
papiri iz fioke načas se uzbuniše
počeše šušati

uletati u ruke
u težnji da se svi odreda
ispune mojim likom

TRUBA

pobesnela truba
kroz moje uši

riče
zvuk njen pogađa me u
centar za ravnotežu
glava se raspada na deset delova
teških tačno po 500 grama
moj trup ih juri
obezglavljen
pronalazi u mesari u susedstvu
pita ko to po sniženoj ceni
prodaje
jedino moje meso